

Z kroniki naukowej

KONGRES POD HASLEM „POKÓJ Z POLSKĄ” WE FRANKFURCIE NAD MENEM

W Niemieckiej Republice Federalnej od dłuższego czasu szereg organizacji — głównie młodzieżowych — starało się, wbrew oficjalnie obowiązującej linii, nawiązywać bezpośrednie, przyjazne stosunki z Polską i podejmowało szereg akcji, mających na celu uznanie granicy na Odrze i Nysie jako warunku normalizacji stosunków między obu społeczeństwami. Celowi temu służyły także i służą obecnie grupowe wyjazdy do Polski oraz organizowana na podstawie zebranych podczas nich doświadczeń popularyzacja wiedzy o współczesnej Polsce w społeczeństwie zachodnioniemieckim. Po podpisaniu w dniu 7 XII 1970 r. układu o podstawach normalizacji stosunków między Polską a NRF, wobec oporów na jakie natrafia jego ratyfikacja ze strony CDU/CSU i kontrakcji organizowanej przez siły nacjonalistyczne i konserwatywne, postanowiono zwołać we Frankfurcie nad Menem, w dniach 27-28 lutego 1971 r. kongres pod hasłem „Pokój z Polską”, celem zamianowania poparcia dla układu warszawskiego, na rzecz szybkiej ratyfikacji tego układu oraz dla podniesienia i przedyskutowania w szerokim gronie szeregu problemów związanych z procesem normalizacji stosunków polsko-zachodnioniemieckich.

W programie Kongresu czytamy m. in.:

„Jako przedstawiciele pokolenia, które dziś i jutro ponosi polityczną odpowiedzialność uczestnicy pragną przy pomocy tego Kongresu przyczynić się do ukształtowania wspólnej przyszłości Polski i Republiki Federalnej Niemiec. Przy tym nie będzie pominięta rola i znaczenie Niemieckiej Republiki Demokratycznej, leżącej między tymi dwoma państwami”.

Jako organizatorzy Kongresu wystąpiły następujące stowarzyszenia: *Aktion Sühnezeichen/Friedensdienste*, *Amicus Poloniae in der BRD*, *Arbeitsgemeinschaft Bayerischer Verfolgtenorganisationen*, *Arbeitsgemeinschaft Evangelischer Jugend Deutschlands*, *Deutsche Beamtenbundjugend-Hamburg*, *Deutsche Jungdemokraten*, *Deutsch-Polnische Gesellschaft*, *Internationaler Versöhnungsbund*, *Internationales Auschwitzkomitee*, *Jugend der Deutschen Angestelltenwerkschaft*, *Jungsozialisten in der SPD*, *Katholische Deutsche Studenteneinigung*, *SDJ-Die Falken*.

Charakterystycznym przyczynkiem, ilustrującym aktualną sytuację polityczną w NRF był fakt, że *Deutsche Friedensunion*, *Deutsche Sozialistische Arbeiterjugend* czy *Deutsche Kommunistische Partei* — partie i organizacje zawsze aktywnie występujące na rzecz uregulowania stosunków z Polską nie zostały zaproszone do komitetu organizacyjnego. Organizatorzy chcieli uniknąć oskarżenia, iż impreza ma charakter „komunistyczny”. Niektóre gazety konserwatywne, jak katolickie „Publik”, „Rheinischer Merkur” czy Strausowski „Bayern-Kurier” i tak już przed kongresem w napastliwych artykułach określały go jako imprezę zdecydowanie komunistyczną, podobnie oceniając jego wyniki.

Od firmowania Kongresu uchylili się natomiast organizacje katolickie (z wyjątkiem wymienionego wyżej *Katholische Deutsche Studenteneinigung*), takie jak np. *Bensberger Kreis*. Równocześnie jednak należy stwierdzić, że podczas Kongresu występował jako referenci i dyskutanci także reprezentanci orientacji zarówno komunistycznej, jak i katolickiej.

Do uczestnictwa w Kongresie zaproszono liczną grupę z Polski, w skład której weszli posłowie na Sejm, naukowcy, działacze młodzieżowi, działacze katolicy¹, przedstawiciele kościołów reprezentowanych w Radzie Ekumenicznej, pisarze i publicyści. Wraz z towarzyszącymi dziennikarzami reprezentacja polska, której przewodniczył prof. dr Tadeusz Cieślak — zastępca sekretarza I Wydziału PAN i członek Prezydium Rady Głównej ZBoWiD, liczyła 27 osób.

Godną oprawę zapewniły Kongresowi czynniki oficjalne. W przeddzień otwarcia, przyjęcie dla jego uczestników wydał prezes Kościoła Ewangelickiego Hesji-Nassau, p. Hildt, który w zaangażowanym przemówieniu podkreślił wagę normalizacji stosunków między NRF a Polską. Nadburmistrz Frankfurtu nad Menem p. Walter Möller (*SPD*) wydał przyjęcie dla organizatorów i delegacji polskiej w reprezentacyjnej sali starego ratusza miejskiego (*Römer*). Zarówno podczas przyjęcia, jak i w mowie na otwarciu Kongresu w sali *Pouls-Kirche* wypowiedział się on na rzecz szybkiej ratyfikacji układu warszawskiego oraz intensywnego i wszechstronnego rozwoju stosunków między Polską i NRF.

W części plenarnej Kongresu referaty wygłosili: ze strony polskiej — prof. dr T. Cieślak, ze strony gospodarzy — prof. dr Walter Fabian. Obaj referenci określili układ warszawski jako punkt wyjścia dla dalszego rozwoju stosunków między Polską i NRF, wskazując na niebezpieczeństwo zagrażające procesowi normalizacji ze strony sił prawicowych i nacjonalistycznych w NRF, które przeciwstawiając się jego ratyfikacji propagują postawy stanowiące w konsekwencji groźbę dla pokoju.

W części roboczej Kongres obradował w 8 grupach, które w wyniku wielogodzinnej, ożywionej dyskusji przyjęły odpowiednie rezolucje.

I grupa robocza: *Cele i formy przyszłych spotkań młodzieży* (referenci: D. Lasse i V. v. Törne — strona niemiecka, M. Gorywoda i Z. Jurkiewicz — strona polska). Rezolucja przyjmuje, że niodzowną podstawę wymiany młodzieży musi stanowić ratyfikacja układu warszawskiego; z kolei winna być przeprowadzona praca przygotowawcza do bezpośrednich spotkań. Zalecono powołanie komisji złożonej z przedstawicieli organizacji reprezentowanych na Kongresie i innych, celem opracowania, w porozumieniu ze stroną polską, koncepcji i planów przyszłej wymiany. Zalecone formy obustronnej wymiany młodzieży to wyjazdy grupowe o charakterze turystyczno-informacyjnym, wspólne obozy wypoczynkowe, wspólpraca o ośrodkach pamięci oporu antyfaszystowskiego, wspólne seminaria, wymiana materiału informacyjnego, długoterminowa wymiana młodzieży pracującej, uczniów i studentów. Postulowano także włączenie programu wymiany młodzieżowej do przyszłej umowy kulturalnej między Polską i NRF.

II grupa robocza: *Podręczniki szkolne i mapy — ich zmiana jako wkład do pokoju* (referenci: pastor G. Berndt — strona niemiecka, dr J. Rachocki — strona polska). Rezolucja domaga się rewizji względnie wycofania podręczników i map, które przez błędne i fałszywe przedstawienie obrazu Polski stanowią przeszkodę dla normalizacji stosunków PRL - NRF. M. in. postuluje się w tej sprawie aktywizację uczniów, rodziców i nauczycieli, ujawnienie zasad opiniowania i dopuszczania podręczników do użytku szkolnego, współpracę z naukowymi instytucja-

¹ Reprezentowane były: Chrześcijańskie Stowarzyszenie Społeczne PAX i „Znak”.

mi, organizowanie polsko-zachodniemieckich konferencji na temat podręczników szkolnych, wymianę uczniów i nauczycieli. Ponadto rezolucja żąda wycofania i unieważnienia wytycznych w sprawie określania Niemiec, ich granic i nazw miejscowości — nazwy winny być określone w języku kraju, na którego terenie się znajdują, w wyjątkowych wypadkach, ze względów językowych, niektóre nazwy mogą być podawane w języku niemieckim. Zażądano też wycofania zaleceń w sprawie *Ostkunde* z 1956 r. oraz domagano się przedstawiania spraw Europy wschodniej w sposób odpowiadający stanowi wiedzy naukowej i realiów politycznych. Podobne żądania sformułowano w odniesieniu do wytycznych w sprawie traktowania w szkole kwestii „totalitaryzmu”.

III grupa robocza: *Chrześcijański wkład do pokoju z Polską* (referenci: ks. P. Engelhardt — strona niemiecka, poseł J. Makowski i A. Wójtowicz — strona polska). Rezolucja podkreśla szczególną potrzebę zaangażowania się katolików niemieckich w dzieło porozumienia z narodem polskim. Zaangażowanie takie — oczekiwane w społeczeństwie polskim, w większości katolickim — powinno wyrażać się przede wszystkim działalnością na rzecz szybkiej ratyfikacji układu warszawskiego i uregulowania granic biskupstw polskich odpowiednio do przebiegu polskich granic państwowych, prowadzeniem pracy wychowawczej i informacyjnej przy pomocy wszelkich form jakimi dysponują kościoły w NRF, spotkaniami polsko-niemieckimi służącymi poznaniu najnowszej historii, szczególnie z lat 1939-1945, poznawaniem rzeczywistości ekonomicznej, społecznej i politycznej w Polsce — mającym na celu usuwanie panoszącego się antykomunizmu oraz informacją o stanowisku chrześcijan w Polsce wobec zagadnień religijnych, politycznych i społecznych. Ponadto winny być zbadane możliwości współpracy chrześcijan obu krajów w zakresie zwiększania pomocy dla krajów rozwijających się. Podkreśla się, że tylko zmiana postawy tej części wierzących w NRF, która obecnie zajmuje wobec normalizacji z Polską stanowisko wyczekujące lub negatywne, może spowodować, że normalizacja taka będzie oparta na wiarogodnej bazie społecznej.

IV grupa robocza: *Problematyka i szanse stosunków między Polską i NRF po zawarciu układu* (referenci: dr H. Kloppenburg — strona niemiecka, poseł W. Szewczyk — strona polska). Rezolucja wysuwa m. in. żądania: poparcia dla zwołania europejskiej konferencji bezpieczeństwa, normalizacji stosunków między NRF i NRD, zbadania działalności stacjonujących w Monachium radiostacji „Free Europe” i „Liberty” oraz ewentualnego pozbawienia ich licencji, przyznania Towarzystwu Polsko-Niemieckiemu (*Deutsch-Polnische Gesellschaft*) odebranego mu statusu stowarzyszenia użyteczności publicznej i uznania potrzeby popierania go ze środków publicznych, pozbawienia pomocy finansowej ziomkostw, Niemieckiej Młodzieży Wschodu (*Deutsche Jugend des Ostens*) i podobnych grup prawicowych, intensywne popieranie wymiany i spotkań młodzieży, związków zawodowych, naukowców, artystów, studentów i innych grup społeczeństwa; w większych miastach obydwu krajów powinny być utworzone ośrodki kultury i informacji; sprawa ratyfikacji układu o normalizacji stosunków między NRF a Polską nie powinna być uzależniona od rozwiązania problemu berlińskiego.

V grupa robocza: *Wspólne elementy w przeszłości jako punkt wyjścia dla przyszłości* (referenci: H. Giersipen — strona niemiecka, dr J. Bartosz i W. Suchowicz — strona polska). Rezolucja zawiera wzięte zestawienie wydarzeń z zakresu stosunków polsko-niemieckich, wzywając do upowszechnienia w społeczeństwie niemieckim wiedzy na ten temat a następnie postuluje zwiększoną i systematyczną wymianę delegacji studenckich, nauczycielskich i związków zawodowych, wymianę docentów i profesorów, głównie historyków, powołanie stałej komi-

sji historycznej zachodnioniemiecko-polskiej, wydawanie materiału argumentacyjnego służącego przewyciężaniu antypolskich kompleksów w NRF, krytyczne przeanalizowanie nagród za twórczość artystyczną związaną z tzw. niemiecką działalnością na Wschodzie, krytyczne przejrzanie i zalecenie rewizji w stosunku do zasobów bibliotecznych i propagowanie wśród bibliotekarzy nowej literatury o stosunkach polsko-niemieckich, wypracowanie zaleceń dotyczących organizowania kursów na temat wzajemnych stosunków przeznaczonych dla szkół i instytucji kształcenia dorosłych.

VI grupa robocza: *Zbrodnie hitlerowskie w Polsce — nieznanne i nie od-pokutowane, nasze zadania wobec tych, co przeżyli* (referenci: dr J. Rossaint — strona niemiecka, dr Cz. Pilichowski — strona polska). Rezolucja skierowana do rządu federalnego i innych właściwych organów wzywa do ścigania i ukarania zbrodni przeciwko ludzkości oraz do współpracy w tej dziedzinie z odpowiednimi organami zagranicznymi. Apeluje również o działalność służącą zrozumieniu przez społeczeństwo NRF potrzeby potępienia zbrodni hitlerowskich popełnionych w Polsce i w innych krajach. Rezolucja wyraża zaniepokojenie z powodu odżywiania w obecnej sytuacji ideologii faszystowskiej i podkreśla konieczność przyspieszonego i konsekwentnego przeprowadzania procesów przeciwko zbrodniarzom hitlerowskim. Autorzy rezolucji apelują także do Towarzystwa Polsko-Niemieckiego o sporządzenie wykazu wszystkich państwowych instytucji oświatowych w NRF, które upowszechniają informacje o Polsce i innych krajach socjalistycznych, szczególnie zaś tych, które przygotowują młodzież do podróży do Polski. Wymienione Towarzystwo prosi się również o zbadanie politycznych intencji tych informacji i spowodowanie likwidacji takich placówek, które nie odrzucają jednoznacznie w przeszłości i obecnie idei faszystowskich, bagatelizują zbrodnie hitlerizmu albo przeciwstawiają się aktualnej polityce porozumienia prowadzonej przez rząd federalny.

VII grupa robocza: *Z czego i po co żyją ziomkostwa?* (referenci: G. Herde — strona niemiecka, dr J. Banaszkiwicz — strona polska). Uchwalono żądania: wystąpienia przez stowarzyszenia organizujące Kongres na rzecz wykluczenia Niemieckiej Młodzieży Wschodu z federalnego, krajowych, powiatowych i miejscowych zrzeszeń organizacji młodzieżowych (*Jugendringen*), skreślenia przez rząd federalny, rządy krajowe i jednostki komunalne środków na popieranie ziomkostw, Niemieckiej Młodzieży Wschodu i ich publikacji, rozwiązania *NPD*, *Aktion Widerstand* i innych odwetowych lub szowinistycznych organizacji, zakaz „Nationalzeitung” i ścigania karne wszystkich grup prawicowo-radykalnych, zgodnie z art. 26 Ustawy Zasadniczej, rozwiązanie: Związku Wschodnioniemieckich Właścicieli Ziemi (*Verband Ostdeutscher Grundeigentümer — VOG*), *AKON*, *Aktion Widerstand*, *Witiko-Bund* i innych oraz tzw. wschodnioniemieckiego parlamentu i tzw. rządów krajowych 10 krajów wschodnioniemieckich (*Notverwaltung des Deutschen Ostens*). Domagano się również, by oficjalni przedstawiciele szczebla federalnego, krajowego i komunalnego nie występowali na imprezach przesiedleńców o jednoznacznie odwetowym charakterze.

VIII grupa robocza: *Konflikt między Wschodem a Zachodem a trzeci świat* referenci F. Vilmar — strona niemiecka, poseł W. Jankowski — strona polska). Rezolucja stwierdza, że bez zdecydowanego ograniczenia zbrojeń na Wschodzie i Zachodzie skuteczna polityka pomocy dla krajów trzeciego świata nie jest możliwa. Układ moskiewski i warszawski uznaje się za początek polityki odprężenia, która musi prowadzić do zasadniczego ograniczenia zbrojeń. Następnie stwierdza się, że walka z antykomunizmem jako uzasadnieniem zachodniego militarizmu jest istotną przesłanką wszelkiej europejskiej polityki pokojowej, że na-

stępnym krokiem takiej polityki musi być urzeczywistnienie europejskiej konferencji bezpieczeństwa, której celem powinno być ograniczenie zbrojeń nuklearnych i konwencjonalnych oraz utworzenia strefy wolnej od broni atomowej w Europie. Równocześnie stwierdza się, że nie chodzi o zniesienie przeciwieństwa między socjalizmem i kapitalizmem, lecz o ograniczenie militarnej konfrontacji obu systemów, a dalej, że polityka pomocy dla krajów rozwijających się może być skuteczna tylko tam, gdzie popiera ona systemy społecznie postępowe.

Omówione wyżej rezolucje grup roboczych zostały przedstawione na posiedzeniu plenarnym Kongresu oraz na konferencji prasowej. Posiedzenie plenarne, które zakończyło obrady stało się również forum dyskusyjnym, na którym padło szereg wypowiedzi domagających się przyspieszenia procesu normalizacji stosunków między Polską i NRF a także dotyczących politycznych aspektów stosunków z NRF, w szczególności odejścia w oficjalnej polityce od antykomunizmu i dyskryminowania sił lewicowych. Na liczne wypowiedzi i pytania odpowiadali m. in. obecni na tym posiedzeniu dwaj deputowani do *Bundestagu* z ramienia SPD — pp. Schlaga i Sperling.

Kongres, w którym brało udział — przeważnie aktywnie — ponad 900 uczestników, głównie młodzieży studiującej, uczącej się i pracującej, ale także wielu nauczycieli i działaczy politycznych różnych kierunków postępowych, był niewątpliwie najpoważniejszą, jak dotąd, manifestacją społeczną na rzecz przyspieszenia normalizacji stosunków między Polską i NRF. Nie było rzeczą przypadku, że duża część jego uczestników miała wcześniej możliwość bezpośredniego zapoznania się z Polską podczas odbytych podróży informacyjnych, których ważkie — niekiedy przełomowe — znaczenie dla kształtowania ich postawy politycznej często podkreślano w dyskusjach. Polscy uczestnicy Kongresu, którzy niezależnie od referentów brali żywy udział w dyskusjach grup roboczych, licznych spotkaniach i debatach prowadzonych na marginesie Kongresu — mieli możliwość przekonać się, że zwłaszcza wśród młodego pokolenia Niemiec zachodnich coraz liczniejsze są zastrępy ludzi dobrej woli, pragnących szczerze bliskiej i owocnej współpracy z Polską i gotowych angażować się głęboko, często z poświęceniem na rzecz tej sprawy.

Warto na zakończenie zauważyć, że o ile masowe środki przekazu w NRF zaledwie zauważyły i odnotowały — przeważnie pozytywnie — obrady Kongresu (nie bierzemy tu pod uwagę tub prasowych skrajnej prawicy, które imprezę oceniły wręcz jako antyniemiecką i dywersyjną), to polska prasa, radio i TV poświęciły im wiele miejsca i życzliwej uwagi, podkreślając jego znaczenie jako poważnego i ważnego dla normalizacji stosunków polsko-zachodnioniemieckich wydarzenia politycznego.

J. R.

SESJA NAUKOWA PT. NAUKA I PUBLICYSTYKA WOBEC PROBLEMATYKI NIEMIECKIEJ

W dniach 8 i 9 grudnia 1970 r. w Instytucie Zachodnim w Poznaniu odbyła się — wzorem roku ubiegłego¹ — sesja naukowa, zorganizowana przez Komisję Prasowo-Wydawniczą Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Poznaniu, Polskie Radio, Poz-

¹ W dniach 1 i 2 grudnia 1969 roku w Instytucie Zachodnim w Poznaniu odbyła się sesja naukowa pt. *Nauka i publicystyka wobec problematyki niemieckiej*, zorganizowana przez Rozgłośnię Poznańską Polskiego Radia dla dziennikarzy radiowych.